

УДК 930.253 : 766 (497.11 Ниш)

ЗБИРКА ПЛАКАТА
(1890-)

Збирка плаката је смештена у 79 фасцикли. Укупно има 2520 плаката који одсликавају: политички, културни и уопште целокупни миље града Ниша у периоду од 1892. године до данашњих дана.

Збирку плаката чине: изборни плакати политичких странака, плакати сталешких удружења, хуманитарних и добровољних организација, одбора за подизање споменика, посмртни и рекламни плакати; позиви за: прославе, забаве, дочеке значајних личности, објаве о социјалним, здравственим, културним, привредним и верским приликама у граду; плакати из војне области, школства, здравства и спорта.

Највише има плаката, објава, летака и прогласа који се односе на агитациони материјал политичких странака о њиховим борбама за власт уочи избора из периода Краљевине Југославије за: општинске, окружне и скупштинске изборе.

Збирка је сређена у оквиру периода:

А- период до 1918. године,

Б- период Краљевине Југославије,

В- период од 1941-1944. године,

Г- социјалистички период,

Д- период од 1990. године.

Сваки период је подељен по групама делатности, а у оквиру група на подгрупе.

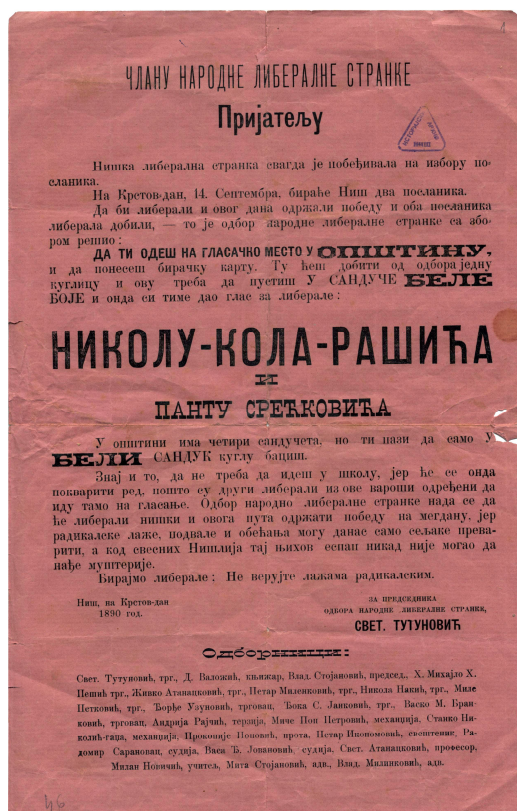
Из Збирке се могу издвојити неколико група плаката који су од великог значаја за Ниш, а припадају периоду А и Б (плакати настали од 1890-1941. године).

ПЕРИОД А

I Органи власти, управе и јавних служби

Овој групи припада плакат који се односи на династију Обреновић. Један је од најстаријих, а настао је 1898. године и штампан у Нишу. Истиче се по томе што говори о посебној радости Нишлија поводом доласка Његовог Величанства, Премилостивог Господара Краља Србије, Александра Обреновића са ослободиоцем Његовим Величанством Краљем Миланом. Доминирају красно исписана слова: Александар и Милан.

Међустранички плакати за општинске и скупштинске изборе, настали након ослобођења Ниша 1878. године, говоре о уклапању ослобођеног Ниша у државно правни и политички систем Кнежевине Србије. Они указују колико на развој политичке свести грађана, исто толико и на приврженост Нишлија кнезу Милану Обреновићу и пре свега владајућој Либералној странци. То су плакати: Народне либералне странке (1890, 1892 и 1914. године, Радикалне странке (1914) и Самосталне демократске странке (1915).

Народна либерална странка се обраћа грађанима Ниша пред изборе посланика за српску Скупштину (1890)

Вредност плаката је у томе што говоре о међустраничкој активности странака у Нишу. Штампани су у Нишу и веома опширно говоре о програмима својих странака, бирањем речима са наглашеним родољубљем и отаџбинском приврженошћу.

IV Друштвено политичке организације, друштва и удружења

Најстарији плакат је из 1892. године: апел одбора Народно-либералне странке за дочек Стојана Рибарца, министра унутрашњих послова.

Препознатљиви су и плакати еснафских удружења који говоре о снажној борби Нишког окружног занатлијског савеза за своја удружења у смислу остваривања сталешких привилегија; остваривање нпр. пензијског фонда за занатлије и њихове породице.

Хуманитарна друштва су имала своју мисију. Одбор друштва Црвеног крста и Црквени добротворни одбор су преко својих плаката позивали грађане за помоћ породицама пострадалих у рату или од поплава.

V Просвета, наука и култура

У овој групи се истичу плакати: Програми свечаности Трговачке школе поводом обележавања јубилеја, плакати позоришних представа позоришта “Трифковић” и најава концерата озбиљне музике. Истиче се плакат најаве представе “Вештица”. Осим најаве представе истичу се и добротворне сврхе као и занимљивости: “ Умољавају се даме да у позориште долазе без шешира”.

Г-ђа МИЛА Ц ВЕНИЋКА, дуго-годишња чланица Фотијиног позоришта, у улози Сораја као гошћа.

Срби и Српкиње
ПОМАЖИТЕ
Народну Одбрану

ПРЕДСТАВА

Повлашћено Позориште
„ТРИФКОВИЋ“
У ПРЕТПЛАТИ

Срби и Српкиње
ПОМАЖИТЕ
Црвени Крст

Под управом СИМ. ЈОВ. БУЊИЋА

Данас у Среду 30. Октобра 1913. год. у горњем салону ХОТЕЛ ЕВРОПА

ВЕШТИЦА

Драма у 5 чинова. Написао В. Сарду.

Л И Ц А

Маријана Кавелис,	г. Турчић	Мил Анастас, тавачица	г. Цвикић
Два Крста од Павловића	г. Јовановић	Жељко	г. Станковић
Два Лоза од Павловића	г. Гинић	Један калџић	г. Ракић
Корнелија отац св. Иваницинице	г. Павловић	Алфи	г. Станковић
Кефалис, лекар	г. Бујић	Српци	г. Станковић
Оливера, лекар	г. Станковић	Српци	г. Станковић
Рајнер, калџић	г. Цвикић	Срби, Минира	г-ђа Цвикић
Фра Бегевић, Крстобран	г. Цвикић	Марија, старе оца	г-ђа Цвикић
Фра Милутић, Манастир	г. Цвикић	Марија, млада оца	г-ђа Ракић
Фра Фердинанд, Аббат	г. Станковић	Петра, калџица Марија	г-ђа Станковић
Фра Теофило, Манастир	г. Станковић	Ана, калџица Марија	г-ђа Станковић
Фра Марко, калџић	г. Бујић	Урба, кћи Павловића	г-ђа Бекчић
Горњак, цесит	г. Костић	Један оца	г-ђа Ракић
Коста	г. Павловић	Један лекар	г-ђа Цвикић

Селанис, селанци, стрелци, народ, калуџери. Догађа се у Толед 1606. г.

Спремају се и ускоро ће се представљати ови комади: „УЈКА ВАЊА“, „ОНАЈ СТАРИ“, „ПРЕЦИОЗА“, „ЕЛГА“, „СЕЉАК КАО МИЛИОНАР“ „ЊИХ ЧЕТВОРО“.

Места ваља раније резервисати. Управа гарантује за сигурност само у том случају кад се призаузимају седишта куле уздице. Бесплатне уздице апсолутно никоме не важе.

ЦЕНЕ Седишта: I ред, 6 ред, стопава 1.50 II ред, I дин. Галерија 0.50 пд.

Почетак у 8^{1/2} часова у вече тачно у одређени час.

УМОЉАВАЈУ СЕ ДАМЕ ДА У ПОЗОРИШТЕ ДОЛАЗЕ БЕЗ ШЕШИРА

ПРОГРАМ СЕ ПРОДЛАЖЕ НА КАСИ

Повлашћено позориште „Трифковић“ најављује представу
“ВЕШТИЦА” (1913)

VI Верске организације

Најстарији плакат је из 1892. године: апел председника Црквеног одбора за прикупљање добровољног прилога за уређење нишке Саборне цркве. Богате су садржине и плакати о улози цркве у обележавању 1600-те годишњице прокламовања слободе и хришћанске цркве, односно Миланског едикта.

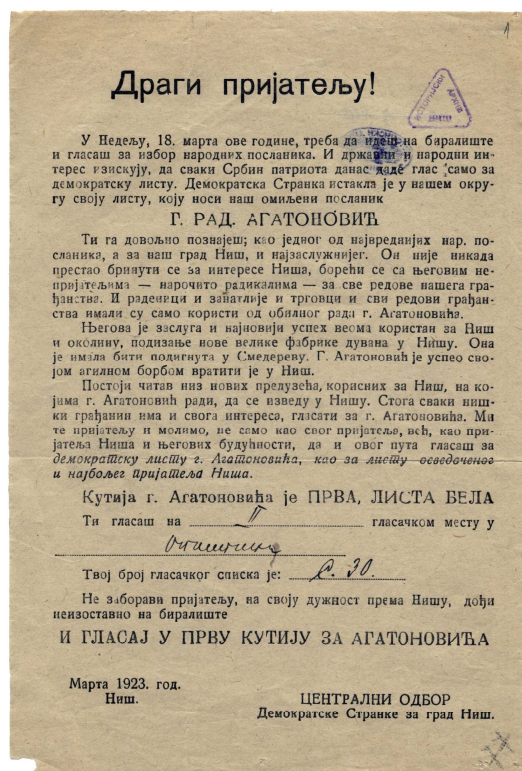
ПЕРИОД Б

I Органи власти, управе и јавне службе

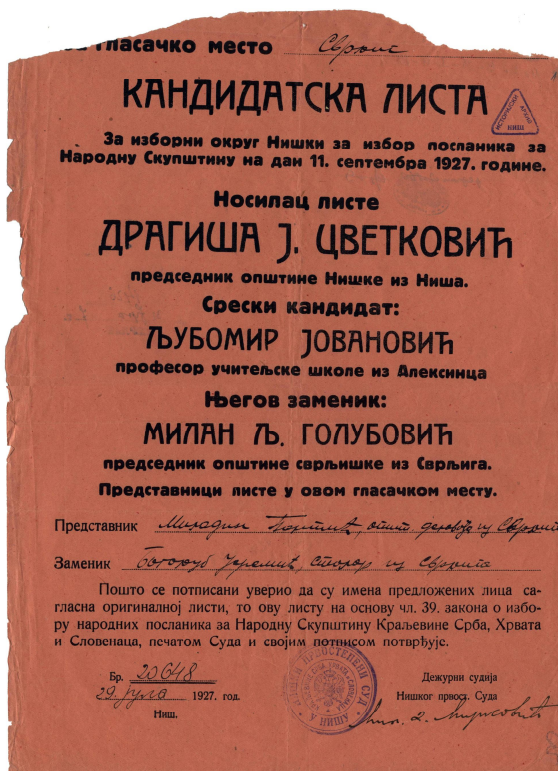
Истичу се плакати који говоре о уређењу општинске и окружне власти. Углавном су то објаве о усвајању општинског буџета, сузбијању скупоће или позиви за зборове грађана у вези рада општинске управе, прикупљању добровољних прилога, објава за наплату пореза.

Велики је број изборних плаката за општинске, обласне и скупштинске изборе. Период од 1918-1941. године карактерише оштре и бескомпромисне међустраничке борбе у Нишу. Међусобне полемике, оптужбе и обрачуни око неких виталних питања у граду, а према којима странке нису имале исто мишљење.

Осим што је обавештавао о месту збора плакат је имао првенствену улогу да обзнани програм одређене странке, али и да стекне улогу вође. Оштре, међустраничке активности су наметнуле и познате препознатљиве фигуре Нишлија: Драгишу Цветковића, Николу Узуновића, Тешмана Николића, Радосава Агатоновића...

Кандидатска листа за Скупштинске изборе (1923)

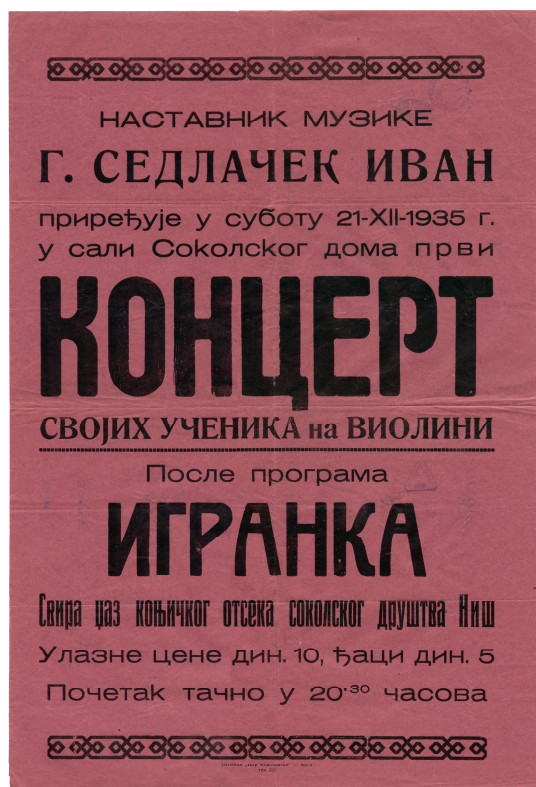
Кандидатска листа за Народну Скупштину (1927)

IV Друштвено политичке организације, друштва и удружења

Велики је број плаката политичких странака које углавном објављују време, место и теме састанака са нагласком припреме за изборе; плакати сталешких удружења, где доминирају плакати Трговачке омладине и чланова Удружења занатлија за варош Ниш. Углавном су то биле редовне скупштине на којима су бирани чланови за Трговинску комору у Београду, али и зборови у вези добротворних фондова. Међу плакатима појединих одбора може се издвојити Проглас народу Моравске бановине за прикупљање прилога за подизање споменика краљу Александру у Нишу 1936. године.

Значајни су и плакати хуманитарних друштава којима се апеловало за прикупљање помоћи за незбринуту децу и пострадалим од поплаве.

V Просвета, наука и култура

Најава концерта ученика (1935)

Ова група плаката је значајна јер нас обавештава о богатом позоришном репертоару у Нишу. Извођене су представе: "Ивкова слава", "Две сиротице", "На поселу", "Стари Хајделберг", "Смрт мајке Југовића", "Јеврејка", "Зона Занфирова", "Долар и принцеза", "Пут око света", ... Уз то одржавани су и многобројни концерти ученика и певачких друштава из Ниша, али и из других градова.

VIII Верске организације

Плакати из ове групе нас обавештавају о активностима свештенства и црква у Нишу. Цркве су редовно објављивале распореде богослужења, програме прослава недеље православља. Сачувани су и плакати којима је црква исказала протест против увођења конкордата, као и многа обавештења о поменима значајним и заслужним личностима.

IX Остало

Велики је број плаката у вези прослава (прослава у вези Краљевог венчања 1922. године), прославе 1. маја, Ђурђевдана... Ту су и плакати у вези

сајмова у Нишу, забава које су организоване у добротворне сврхе, као и рекламни плакати штампарија, фотографских радњи, фризерских салона.

ПЕРИОД В

Плакати ратног периода су наравно настајали у посебним условима. Поред плаката органа власти (углавном су то наредбе Градског поглаварства о ограничењу продаје артикала масовне потрошње, заштити воћа, поврћа, или обавезној обради земљишта), има доста плаката квислиншких органа власти (пропагандни плакати против комуниста или надирућег болшевизма...), али и плакати хуманитарних организација: Прогласи Моравске бановине о бесплатном амбулантном прегледу избеглица или отпремање пакета за заробљенике преко Црвеног крста.

ПЕРИОД Г

Плакати општинских органа власти се углавном своде на објаве и наредбе: о спровођењу Закона, о обавезној оправци оштећених и порушених зграда, сузбијању скупове, јединственог радног времена свих радњи, о ревизији регистрованих занатских радњи, о подношењу пријава о произведеним количинама вина и ракије ради опорезивања, о истицању застава за време државних празника, о увођењу самодоприноса...

Изборни плакати су разврстани на подгрупе:

- општинске,
- среске,
- републичке и
- савезне.

Изборне плакате овог периода у односу на период 1918-1941. године, карактерише другачији тон. Углавном су то изборни прогласи, кандидатске листе, огласи о одржавању зборова и пароле. Разумљиво, није ни било страначког надметања. За кандидате или кандидатску листу једноставно треба гласати, поента је садржине плаката оба периода.

Овај период је богат сачуваним плакатима из области културе. Велики број позоришних, најавна књижевних вечери, позоришта лутака, балета, опера, концерата, позоришних представа аматерских друштава и драмских секција, филмских сусрета, заиста чине културно благо не само збирке него и Установе и града Ниша.

Као извор, ови плакати су поуздана грађа за културну историју Ниша тога доба. Позоришни плакати указују, пре свега, на разноврсност репертоара нишког позоришта, али и на перманентни рад ове културне установе. Осим ових, велики је број плаката који су обзнањивали разноврсне изложбе: књига, слика, цртежа и графике, скулптура и архивских докумената. Сачувани плакати из ове области су заиста верификовали време када су настали, и остаће вечити сведок културних збивања у граду Нишу.

Како 1990. године настаје промена друштвеног, економског, социјалног и политичког система, то се наметнула потреба да се у класификационој шеми издвоји нови период са ознаком Д. Овај период обилује плакатима политичких странака, али и из области позоришног, ликовног, књижевног и музичког живота и рада институција у граду. Ту су и плакати двеју културних установа: Историјског архива и Народног музеја, који су најављивали многобројне изложбе из својих трезора културног наслеђа и презентовали нишкој културној и научној јавности, често, скрајнуто културно и национално благо.

У поимању историјских збивања, плакат као један од делотворнијих видова комуникације међу људима, има значајну информативну улогу. Као репрезент одређеног времена, са аутентичним догађајима и намером да обзнани поруку, скоро да је незаобилазна грађа у креирању историјске истине.

У историји српског народа, плакат се јавља на почетку 19. века, од самог устројства српске државе.